

Výsledky unikátního průzkumu Nadačního fondu Krok domů přinášejí zásadní podněty ke zlepšení života mladých dospělých, kteří opouštějí pobytová zařízení a chtějí se postavit na vlastní nohy

Z 8 000 dětí, které v České republice vyrůstají v institucionální péči, odchází každoročně asi 300 z nich do dospělého života. Přibližně 60 % se ale jen obtížně začlení do společnosti a najde tu své místo. Nemají se na koho obrátit, jsou bez podpory a pomoci. Mají často pocit, že nikoho nezajímají. Nadační fond Krok domů usiluje o zásadní systémové změny, které by mladým dospělým mohly v tomto obtížném období pomoci. Rozhodl se proto pro realizaci průzkumu, jenž mapuje podmínky přípravy mladých dospělých a zaměřuje se také na zjišťování jejich potřeb.

Nadační fond Krok domů se primárně zaměřuje ve své strategii a svých aktivitách na mladé dospělé opouštějící pobytová zařízení. Rozhodl se proto zmapovat přípravu této cílové skupiny na odchod do dospělého života a participaci/zapojení jednotlivých aktérů, kteří se na tomto přechodu podílejí. Mezi ně patří pobytová zařízení (PZ), neziskové organizace (NNO) a pracovníci orgánu sociálněprávní ochrany dětí v krajích (OSPOD) a obcích s rozšířenou působností (ORP).

Mladí dospělí nejsou slyšet, téměř nic se o nich neví

Zjišťování potřeb mladých dospělých se děje často jen na regionální úrovni, přímo v pobytových zařízeních, nebo při terénní práci ze strany neziskových organizací či ze strany pracovníků OSPOD. „*Neexistuje jednotná celorepubliková koncepce, která by vedla k jejich kvalitnější a efektivnější integraci do společnosti, neexistují relevantní data a výpovědi. Mladým dospělým chybí historie a po opuštění pobytového zařízení se doslova ztrácí v systému. I to byl důvod, proč jsme se do tohoto průzkumu, který je v mnoha ohledech naprosto unikátní, pustili,*“ vysvětluje Klára Chábová, výkonná ředitelka Nadačního fondu Krok domů.

Vzhledem k tomu, že byl průzkum realizován v těsném období po první vlně koronavirové krize, bylo třeba hledat alternativy k osobním návštěvám a fyzickým dotazníkům. Aktuální situace tak přímo vybydla k potřebné změně nejen v nevyhnutelnosti on-line přístupů.

Přes osobní výpovědi aktérů k celoplošnému dotazníku

Průzkum má dvě části: kvalitativní část, kde bylo realizováno 29 on-line rozhovorů se zástupci jednotlivých cílových skupin, a kvantitativní část, do které se v dotazníkovém šetření zapojilo 296 pracovníků OSPOD, konkrétně pak působících na ORP. Průzkumu se zúčastnilo všech 14 krajů.

„*V kvalitativní části jsme se zaměřili na osobní výpovědi a zkušenosti aktérů, jako první jsme se ptali deseti mladých dospělých. U vedoucích pracovníků OSPOD v krajích jsme se snažili zjistit, zda jsou naše hypotézy a otázky opravdu namístě, a také jsme podle jejich výpovědí upřesnili dotazník. Bylo pro mě velmi příjemné překvapení, že se s námi do průzkumu kraje ochotně pustili, a dokonce jsme od nich měli zpětnou vazbu, že je tato skupina dospívajících velmi zajímavá a rádi by se na ni více zaměřili,*“ upřesňuje Chábová.

Mladí dospělí potřebují osobu blízkou, často nemají kam jít

Aktéři zapojení do průzkumu upozorňují na množství bodů, kterým je potřeba se věnovat, aby bylo možné mladé dospělé lépe připravit na jejich samostatný život.

Kromě toho, že podle nich chybí dostatečné propojení a spolupráce všech zainteresovaných složek, neexistuje společná platforma pro sdílení informací a zkušeností i mezi regiony.

Všichni se shodují na tom, že by uvítali existenci on-line karty dítěte, která by je provázela během jeho života v pobytovém zařízení a zároveň umožnila delegovaným přístupem doplňování údajů jednotlivým institucím. Průzkum také poukazuje na to, že po opuštění pobytového zařízení chybí u mladého dospělého návazná péče, přitom není vůbec využitý potenciál kurátora pro dospělé. Nejen neziskové organizace, ale také pracovníci OSPOD upozorňují na to, že chybí startovací byty pro mladé dospělé, kteří často nemají po opuštění pobytového zařízení kam jít. Volají proto i po nutném schválení zákona o sociálním bydlení.

„Neméně důležité také je, aby každé dítě, které nemůže vyrůstat ve své biologické či náhradní rodině, poznalo ve svém životě vztahovou osobu. Na tu je pak navázáno a kromě základního pocitu bezpečí a důvěry může tento člověk pomoci v dospělém období, kdy se dítě chystá osamostatnit. Poturzuji to nejen mladí dospělí, ale také ostatní aktéři zapojení do průzkumu,“ říká Chábová.

Touto osobou blízkou ale nemohou být pracovníci OSPOD, kteří nemají na dítě dostatek času ani prostoru. Konkrétně 48 % dotazovaných pracovníků se vyjádřilo, že reálná frekvence jejich návštěv u mladého dospělého jednou za tři měsíce je nedostačující, 40 % z nich by preferovalo spíše návštěvu trvající déle než hodinu minimálně jednou měsíčně. Průzkum tak poukazuje na to, že doprovázejícími osobami, které si získají důvěru mladého dospělého a nabídnou mu také nezbytný pocit bezpečí, mohou být zástupci neziskových organizací či dobrovolníci.

To potvrzuje i dvacetiletý Michal Pospíšil, který přišel do Dětského domova Radenín, když mu bylo čtrnáct let. Byl jedním z deseti mladých dospělých, kteří odpovídali na otázky v průzkumu v rámci kvalitativní části. Jeho doprovázející osobou se stal dobrovolník, který působí v projektu Patron. *„Byli jsme kamarádi, hodně mi pomohl a podporoval mne. Pak mi nabídl práci a dnes je to můj šéf,“* říká Michal. Pochází z devíti sourozenců a příběh jeho rodiny a rodičů byl pohnutý. Přestože byl mamince i s některými sourozenci odebrán, mají spolu klidný vztah a vídají se. *„Mám asi to štěstí, že jsem odchod z dětského domova celkem zuládl. Od šestnácti jsem chodil po brigádách, u domově se také snažili nám předávat nějaké informace a vybavit nás znalostmi. A rodiče přítelkyně mi také poradili, nebyl jsem na to úplně sám,“* říká Michal. Jak zmiňuje, odchodu z dětského domova se bál, říkal si, že to bude těžké, ale nepropadl tomu a nevzdal to. Navíc měl kolem sebe lidi, jimž mohl důvěřovat. *„Jsou děti, které to štěstí nemají, a taky jim chybí průbojnost, to si pak neumím představit, jak si s tím vším poradí,“* dodává.

Chybí navazující služby, sdílení a grantové programy

Aktéři se v průzkumu shodují také na tom, že není možné ukončit přípravu mladého dospělého na samostatný život ihned poté, co zařízení opustí. Ředitelé by doporučovali ideální věk pro odchod 25 let, sami ale přiznávají, že v zařízeních není kapacita na intenzivnější přípravu a neexistují ani metodiky či doporučení.

Pokud jde o pracovníky OSPOD, 68 % z nich ukončuje spolupráci s dospívajícím dosažením jeho plnoletosti, což jako optimální vnímá pouze 37 % pracovníků. Největší část pracovníků (41 %) považuje za optimální ukončení spolupráce až s určitým časovým odstupem po odchodu mladého dospělého z pobytového zařízení, což aktuálně realizuje pouze 17 % pracovníků.

Pro lepší přípravu dospívajících na odchod z pobytového zařízení třetina pracovníků OSPOD volá po zvýšení dostupnosti tréninkového bydlení a následného bydlení, dále doporučují potřebu následné péče a navazujících služeb. Z pohledu zástupců NNO ale v tomto směru chybí systémové financování a je velmi málo grantových výzev zaměřených právě na tuto cílovou skupinu.

„V průzkumu se nám také potvrdilo, že se stále potýkáme s nedostatečným sdílením informací a zkušeností. Všichni aktéři volají po tom, aby se mohli propojovat na seminářích či workshopech, pro je i 58 % pracovníků OSPOD, kteří mnohdy mohou mladému dospělému doporučovat neziskové organizace a jejich programy. Sdílení chybí i mezi kraji,“ doplňuje Chábová.

Nutné legislativní změny, lepší spolupráce ministerstev

Většina aktérů zapojených do průzkumu volá také po legislativních změnách, které by vedly k lepší péči o ohrožené děti a také k naplňování jejich potřeb. V kvalitativní části zaznívala například nezbytná úprava stávajícího zákona 109/2002 Sb.* a také zákona 359/1999, o sociálněprávní ochraně dětí. Zástupcům pobytových zařízení chybí multiresortní propojenost a pracovníkům OSPOD zase sdílení metodik vydávaných jednotlivými kraji.

„Výsledky a data, které průzkum přináší, bychom rádi komunikovali nejen směrem k ministerstvům a vedení krajských úřadů, ale chystáme se i za zákonodárci. Jsme připraveni prosazovat a podpořit legislativní změny, bez kterých se v řadě oblastí bohužel neobejdeme,“ dodává Chábová.

Mezi oslovenými političkami je i Monika Červíčková, poslankyně Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR (ANO), členka Stálé komise pro rodinu, rovné příležitosti a národnostní menšiny. Tématem dětí, které opouštějí dětské domovy, se zabývá dlouhodobě. *„Díky své práci si dobře uvědomuji, s jakými problémy se musí potýkat děti, které opouštějí pobytová zařízení a snaží se nastartovat nový život. Na své cestě se mnohdy setkávají s projevy diskriminace při hledání nájemního bydlení i na trhu práce. Ráda bych v této souvislosti vyzdvihla práci neziskových organizací, které se snaží řešení této problematiky systémově a legislativně ukotvit,“* doplňuje Monika Červíčková.

Nadační fond Krok domů

Nadační fond Krok domů vznikl v červenci 2019 z důvodu potřeby zakladatelů usilovat o změnu stávající situace mladistvých, kteří opouštějí dětské domovy. Podporuje projekty usilující o změnu stávajícího fungování systému ústavní výchovy v České republice. Zaměřuje se na systémové změny vedoucí k systematické přípravě mladých dospělých na odchod z dětského domova a snaží se edukovat odbornou i laickou veřejnost v otázkách ústavní výchovy. Jedním z hlavních cílů je zvýšit šance mladých lidí obstát v reálném životě po odchodu z dětského domova.

www.krokdomu.cz

Mgr. Klára Chábová

Klára Chábová působí v neziskovém sektoru již od roku 2002. V roce 2008 založila neziskovou organizaci Mimo domov, která realizuje pravidelné výjezdy do dětských domovů a zaměřuje se především na osvětu spojenou s dospívajícími dětmi žijícími v pobytových zařízeních. Dnes je Klára v této organizaci čestnou předsedkyní. V červenci 2019 získala titul Laskavec udělovaný Nadací Karla Janečka lidem, kteří nezištně konají dobré skutky. V tomtéž roce se stala výkonnou ředitelkou Nadačního fondu Krok domů, který se zaměřuje na systémové a legislativní změny týkající se ohrožených dětí, převážně pak mladých dospělých, a jejich přípravy na samostatný život. V letošním roce byla jmenována členkou vládního Výboru pro práva dítěte pod Úřadem vlády ČR. Jejím cílem a přáním je podpořit transformaci pobytových zařízení a výchovy a zasadit se o ni.

Kontakt pro média: Mariana Pohlová, 724 351 554, pohlova@m-communication.cz

Příloha – Závěrečná zpráva z průzkumu

Průzkum realizovala výzkumná agentura Confess research s.r.o.

*Zákon 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů